

Introduction of Long Non-Coding RNAs as Novel Biomarkers in Central Nervous System Disorders

Javad Ahmadi¹, Ali Jahanbazi Jahan Abad², Ahmadsreza Barahimi³, Amir Atashi^{4*}

¹Department of Hematology, Faculty of Medical Sciences, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

²Shefa Neuroscience Research Center, Khatam Alanbia Hospital, Tehran, Iran

³Department of Mycology, Faculty of Medical Sciences, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

⁴School of Medicine, Shahrood University of Medical Sciences, Shahrood, Iran

Article Info:

Received: 19 Jun 2015

Accepted: 6 Aug 2015

ABSTRACT

Introduction: Long non-coding RNAs (lncRNAs) are regulatory molecules that set many vital processes in the cell. These regulatory RNAs, as an important component of the regulatory networks of genes and the expression of key genes involved in setting development, play an important role in neurological diseases of the central nervous system (CNS). The purpose of this study was to evaluate the regulatory functions of lncRNAs in the evolution of the CNS and an overview of their roles in the biology of neuropsychiatric diseases. More than half of all lncRNAs expressed in CNS cells and their regulated expression in the evolution and function of the nervous system are important. lncRNAs are involved in the development of different parts of the brain, specificity and differentiation of oligodendrocytes category, and terminal myelination. In addition, they have a role in regulation of vital functions, such as maintaining neural stem cells, neurogenesis and gliogenesis, homeostasis, and synaptic connections. lncRNAs are associated with the biological processes in the brain, such as the development of the hippocampus and aging. **Conclusion:** This review has shown that how lncRNA regulate vital processes in neurons in order to have a better understanding on the mechanisms of neurological diseases by RNA interference. Understanding the role of the regulatory RNAs interference and its impact on the biology of CNS can be helpful in the field of prognosis, prediction of response to treatment, and pathological staging. Furthermore, it can be inhibited or controlled as novel therapeutic targets.

Key words:

1. RNA, Long Noncoding
2. Central Nervous System
3. Nervous System Diseases
4. Neurogenesis

* **Corresponding Author:** Amir Atashi

E-mail: atashia@shmu.ac.ir

معرفی RNA های غیرکدشونده بلند به عنوان نشانگرهای زیستی نوین در اختلالات سیستم عصبی مرکزی

جواد احمدی^۱، علی جهانبازی جهان آباد^۲، احمدرضا براهیمی^۳، امیر آتشی^{۴*}

^۱گروه هماتولوژی، دانشکده علوم پزشکی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

^۲مرکز تحقیقات علوم اعصاب شفا، بیمارستان خاتم الانبیاء، تهران، ایران

^۳گروه فارچ شناسی، دانشکده علوم پزشکی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

^۴دانشکده پزشکی، دانشکده علوم پزشکی شاهرود، شاهرود، ایران

اطلاعات مقاله:

تاریخ پذیرش: ۱۵ مرداد ۱۳۹۴

تاریخ دریافت: ۲۹ خرداد ۱۳۹۴

چکیده

مقدمه: RNA های غیرکدشونده بلند مولکولهای تنظیمی هستند که بسیاری از فرایندهای حیاتی در سلول را تنظیم می کنند. این RNA های تنظیمی به عنوان یک جزء مهمی از شبکه های تنظیمی ژن ها و بیان ژن های کلیدی درگیر در تنظیم تکامل یک نقش مهمی را در بیماری های عصبی سیستم عصبی مرکزی بازی می کنند. هدف از این مطالعه بررسی عملکردهای تنظیمی این lncRNA ها در تکامل سیستم عصبی مرکزی و یک مروری بر نقش های آن ها در بیولوژی بیماری های عصبی - روانی بود. بیش از نیمی از تمام lncRNA ها در سلول های سیستم عصبی مرکزی بیان می شوند و بیان تنظیم شده آن ها در تکامل و عملکرد سیستم عصبی با اهمیت است. lncRNA ها در تکامل قسمت های مختلف مغز، اختصاصیت و تمایز رده های الیگودندروسیت و میلیناسیون نهایی دخالت دارند. به علاوه، آن ها یک نقشی را در تنظیم عملکردهای حیاتی مانند حفظ سلول های بنیادی عصبی، نورون زایی و گلیوژنز، هموستاز و اتصالات سیناپتیک دارند. lncRNA ها با فرایندهای بیولوژیکی در مغز مانند تکامل هیپوکامپ و پیری مرتبط هستند. **نتیجه گیری:** این مطالعه مروری نشان داده است که چطور lncRNA ها فرایندهای حیاتی در سلول های عصبی را به منظور داشتن یک درک بهتر روی مکانیسم های بیماری های عصبی توسط دخالت RNA تنظیم می کنند. درک نقش دخالت RNA های تنظیمی و تأثیر آن ها روی بیولوژی سیستم عصبی مرکزی می تواند در زمینه پیش آگهی، پیشگویی پاسخ به درمان و مرحله بندی بیماری زایی مفید باشد. به علاوه می تواند به عنوان اهداف درمانی جدید مهار شود یا تحت کنترل درآید.

کلید واژه ها:

۱. RNA غیرکدشونده بلند
۲. سیستم عصبی مرکزی
۳. بیماری های سیستم عصبی
۴. نورون زایی

* نویسنده مسئول: امیر آتشی

آدرس الکترونیکی: atashia@shmu.ac.ir

مقدمه

سیستم عصبی مرکزی (CNS)^۱ انسان یک سیستم بیولوژیکی پیچیده است که از انواع بی شماری از سلول‌ها که به صورت هماهنگ با هم فعالیت می‌کنند، تشکیل شده است. این سیستم از طیف وسیعی از سلول‌های نورونی و گلیالی مشخص تشکیل شده است که در شبکه‌های عصبی پویا سازمان‌دهی شده‌اند و اساس مغز و عملکردهای شناختی را تشکیل می‌دهند (۱). تکامل و عملکرد پیچیده این ساختار منظم بستگی به کنترل دقیق بیان ژن در سلول‌های تشکیل‌دهنده CNS دارد. تکامل و عملکرد پیچیده این ساختار منظم، بستگی به کنترل دقیق بیان ژن در سلول‌های تشکیل‌دهنده CNS دارد.

در حال حاضر این گونه تصور می‌شود که مکانیسم‌های اپی‌ژنتیک مسئول تولید، حفظ عملکرد و هویت سلول عصبی می‌باشند. مکانیسم‌های اپی‌ژنتیک در پاسخ به پیام‌های محیطی و داخلی به صورت انتخابی باعث به کارگیری ژن‌های عملکردی شده و به این ترتیب بیان ژن را تنظیم می‌کنند و از این طریق در همونوستاز، پاسخ‌های استرسی و بیماری‌های CNS دخالت دارند (۲-۴). این مکانیسم‌های اپی‌ژنتیکی شامل: بازآرایی ساختار کروماتین از طریق متیلاسیون DNA و تغییرات هیستونی می‌باشند که در جایگاه‌های زیادی در سرتاسر ژنوم اتفاق می‌افتند و به وسیله طیف خارق‌العاده‌ای از آنزیم‌های ژنتیکی، کمپلکس‌ها و داربست‌های مولکولی انجام می‌شوند (۵-۸). بنابراین شبکه‌های تنظیمی ژن که سرنوشت و عملکرد سلولی را تحت کنترل دارند، نقشی کلیدی در CNS بازی می‌کنند.

طی سال‌های اخیر مطالعات انجام‌گرفته روی ترانسکریپتوم^۲ سلول‌های مختلف و مراحل تکاملی آن‌ها نشان داده‌اند که اگرچه ۳/۴ ژنوم پستانداران دستخوش رونویسی قرار می‌گیرد اما فقط ۱٪ از رونوشت‌های ایجادشده، mRNA های کدکننده پروتئین می‌باشند (۱۱-۶، ۴، ۲۰) و مابقی آن را RNA های غیرکدشونده (lncRNA)^۳ تشکیل می‌دهند. RNA های غیرکدشونده به دو گروه خانه‌دار و تنظیمی طبقه‌بندی می‌شوند. RNA های غیرکدشونده خانه‌دار شامل tRNA ها، rRNA ها و RNA های اسپالیستوزومال^۴ می‌باشند. این نوع RNA ها معمولاً به طور مستمر و پیوسته در سلول‌ها بیان‌شده و برای عملکردهای حیاتی سلول لازم و ضروری می‌باشند. lncRNA های تنظیمی به طور اختصاصی در طول مراحل تکاملی و در بافت‌ها و بیماری‌های مشخصی بیان می‌شوند.

این RNA ها بر اساس اندازه رونوشت در دو گروه طبقه‌بندی می‌شوند: ۱- lncRNA های تنظیمی کوچک، که طولی بین ۲۰۰-۲۰۰۰ نوکلئوتید دارند و شامل microRNA ها، piRNA ها و siRNA ها می‌باشند. ۲- lncRNA های تنظیمی بلند که طولی بیش از ۲۰۰ نوکلئوتید دارند. lncRNA ها فاقد یک ORF^۵ قابل ملاحظه هستند (معمولاً کمتر از ۱۰۰ اسیدآمین)

و ممکن است توسط RNA پلیمراز II یا RNA پلیمراز III رونویسی شوند و تحت تأثیر پیرایش^۶ قرار بگیرند یا ممکن است تنها از یک اگزون تشکیل شده باشند. برخی از lncRNA ها درست مثل mRNA ها ممکن است تحت تأثیر فرایندهای پردازشی مثل کلاهک‌گذاری در ناحیه ۵' و پلی‌آدنیلایسون در ناحیه ۳' قرار بگیرند (۱۵-۱۲، ۱۰، ۸).

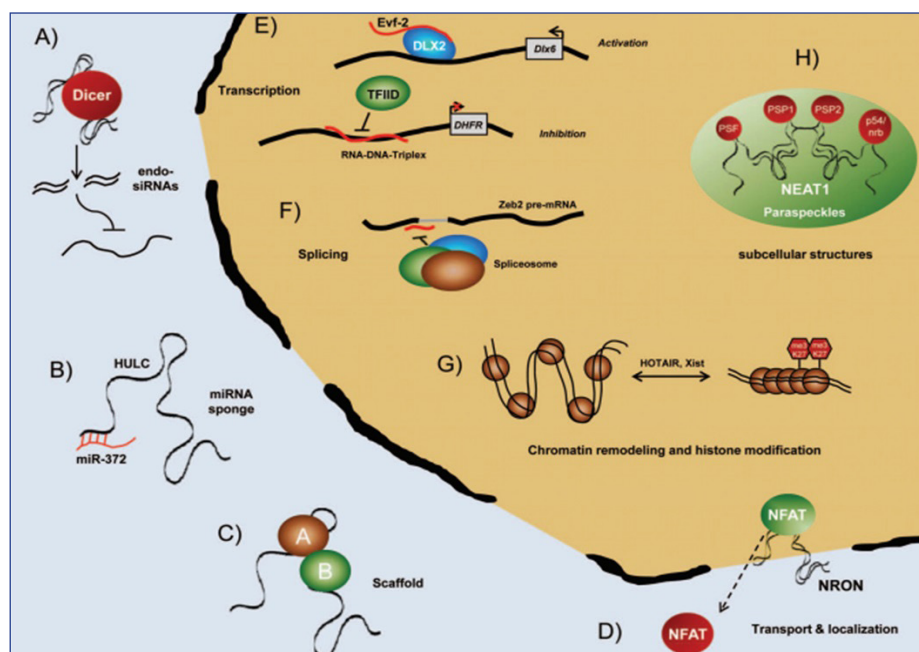
این RNA های تنظیمی بلند به‌عنوان مولکول‌های کلیدی در تنظیم فرایندهایی از قبیل بازآرایی ساختار کروماتین، تنظیم رونویسی، تنظیم فرایندهای پس از رونویسی، تنظیم اپی‌ژنتیک، پردازش RNA های کوچک، تنظیم چرخه سلولی و آپوپتوز نقش دارند (۱۸-۱۶). این مولکول‌های تنظیمی می‌توانند به‌عنوان یک داربست برای نگهداری چندین پروتئین و نیز به‌عنوان یک راهنما در به‌کارگیری پروتئین‌ها برای جایگاه‌های خاصی از کروماتین عمل کنند و یا ساختار موضعی کروماتین را تحت تأثیر قرار دهند (تصویر ۱) (۲۰-۱۸، ۱۵). lncRNA ها به صورت الگوهای پیچیده آنتی‌سنس، همپوشانی‌کننده و اینترژنیک با ژن‌های کدکننده پروتئین مجاور خود رونویسی می‌شوند که نشان‌دهنده تنظیم بیان این ژن‌ها توسط lncRNA ها است. به نظر می‌رسد یک عملکرد اصلی lncRNA ها، تنظیم وضعیت‌های مختلف اپی‌ژنتیکی ژن‌های کدکننده پروتئین دور و نزدیک خود از طریق مکانیسم‌های سیس و ترانس^۷ باشد که شامل به‌کارگیری مجموعه‌های بازآرایی کروماتین برای لوکوس‌های ژنومی خاص و در نتیجه تنظیم ساختار کروماتین در پروموتور^۸ یک ژن منفرد، در یک دسته ژنی یا کل ژنوم می‌باشد (۲۱، ۳، ۲).

نقش lncRNA ها در تکامل مغز

مطالعات ژنومی، دخالت lncRNA ها را در تکامل مغز انسان نشان می‌دهند. بیش از نیمی از تمام lncRNA ها در سلول‌های CNS بیان می‌شوند و بیان تنظیم‌شده آن‌ها در تکامل و عملکرد سیستم عصبی با اهمیت است (۲۴-۲۱، ۵). محققین با مقایسه ژنوم انسان با ژنوم شامپانزه، نواحی معروف به HAR^۹ را در ژنوم انسان شناسایی کردند. HAR ها مناطق به‌سرعت در حال تکامل، غیرکدشونده و معمولاً مجاور با ژن‌های دخیل در تکامل عصبی هستند که نشان‌دهنده نقش بالقوه آن‌ها در عملکردهای منحصر به فرد مغز انسان است (۲۵).

در میان این نواحی، ناحیه HAR1، بیشترین تغییرات تکاملی را نشان می‌دهد. از ناحیه HAR1 دو lncRNA به نام‌های HAR1F و HAR1R که به صورت سیس-آنتی سنس قرار گرفته‌اند، رونویسی می‌شود. HAR1F یک الگوی بیان اختصاصی را در نورون‌های کاجال رتریوس^{۱۰} در قشر در حال تکامل مغز از هفته ۷ تا ۱۹ حاملگی نشان می‌دهد. این بازه زمانی برای اختصاصیت و مهاجرت سلول‌های عصبی بسیار ضروری می‌باشد. این lncRNA همراه با ریلین^{۱۱} بیان می‌شوند. ریلین یک مولکول کلیدی در تکامل قشر مغز و یک نوع پروتئین ماتریکس خارج سلولی است (۲۷، ۲۶).

^۱ Central nervous system^۲ Transcriptome^۳ Long non-coding RNAs^۴ Spliceosomal RNA^۵ Open reading frame^۶ Splicing^۷ Mechanisms of Cis/Trans^۸ Promoter^۹ Human accelerated regions^{۱۰} Cajal-Retzius^{۱۱} Reelin

تصویر ۱- عملکردهای سلولی RNA های غیرکدشونده بلند. lncRNA ها می‌توانند به اشکال مختلف در سلول فعالیت کنند. به طور کلی آن‌ها می‌توانند بیان ژن را تنظیم کنند، در جابجایی پروتئین‌ها نقش داشته باشند (D) و همچنین برای تشکیل زیر ساختارهای سلولی و کمپلکس‌های پروتئینی از طریق فعالیت به صورت داربست‌های مولکولی اهمیت دارند (C و H). تنظیم بیان ژن یکی از بهترین مطالعات عملکردی lncRNA ها است (A)، lncRNA ها می‌توانند به RNA های کوچک، تک یا دو رشته‌ای پردازش شوند و به صورت endo-siRNA دیگر RNA ها را مورد هدف قرار داده و در نهایت منجر به تخریب RNA هدف شوند (B). lncRNA ها می‌توانند به عنوان جاذب miRNA ها (miRNA sponge) عمل کنند و آن‌ها را غیرفعال سازند و بر روی بیان ژن‌های هدف miRNA تأثیر بگذارند. (D) بر همکنش lncRNA ها با پروتئین‌ها می‌تواند فعالیت و جای‌گیری پروتئین در داخل سلول را تعدیل کند. برای نمونه، RNA غیرکدشونده بلند NRON (مهارکننده غیرکدشونده NFAT) به فاکتور رونویسی NFAT (فاکتور هسته‌ای سلول‌های T فعال) متصل می‌شود و رفت و آمد هسته‌ای -سیتوپلاسمی NFAT را تنظیم می‌کند و سرانجام منجر به سرکوب بیان ژن هدف می‌شود. (E) علاوه بر این lncRNA ها رونویسی ژن را از طریق به‌کارگیری فاکتورهای رونویسی مورد نیاز برای پروموتورهای ژن هدفشان تنظیم می‌کنند که در پایان باعث فعال شدن بیان ژن می‌شوند. (F) lncRNA ها در پیچیدگی ترانسکرپتوم دخالت دارند چون آن‌ها می‌توانند پیرایش متناوب pre-mRNA (Alternative splicing) را تنظیم کنند. (G) تعادل بین یوکروماتین فعال و هتروکروماتین غیرفعال از نظر رونویسی از طریق lncRNA ها کنترل می‌شود. آن‌ها می‌توانند با مجموعه‌های تغییردهنده ساختار کروماتین برهمکنش داشته باشند و تغییرات موضعی یا کلی را در ساختار کروماتین القاء کنند (۱۹).

هستند رونویسی شوند، به عنوان مثال AK053922 و Sox80T به ترتیب lncRNA های رونویسی شده از لوکوس های Gli3 و Sox8 می‌باشند. لوکوس Gli از طریق پروتئین hedgehog یک تنظیم‌کننده اصلی برای تکامل مغز است، میزان پیام‌رسانی^{۱۳} مورفوژن را تنظیم می‌کند (۳۱) و Sox8 که یک فاکتور رونویسی جعبه SRY است، مراحل تصاعدی بلوغ الیگودندروسیت را میانجیگری می‌کند (۳۲).

دستگاه‌های عصبی بالغ و در حال توسعه پروفایل‌های بیانی متمرکز منطقه‌ای، سلولی و تحت سلولی خاصی از lncRNA ها را نشان می‌دهند که در تنظیم کردن عملکردهای حیاتی از جمله حفظ سلول‌های بنیادی عصبی (NSCs)^{۱۴}، نورون زایی^{۱۵} و گلیوژنز، هموستاز و اتصال سیناپتیک دخالت دارند (۲۲، ۳۳)، به عنوان مثال Sox2 که یک فاکتور رونویسی کلیدی برای القای تمایز عصبی و حفظ سلول‌های بنیادی و پیش‌سازهای عصبی است، توسط lncRNA ی Sox2OT تنظیم می‌شود (۲۳، ۳۴). lncRNA ها در مغز با فرایندهای بیولوژیکی از قبیل تکامل ناحیه هیپوکامپ، میلینه کردن الیگودندروسیت‌ها، پیری مغز،

علاوه بر این محققان در یکی از اولین مطالعات سیستماتیک خود بر روی lncRNA ها در مغز دریافتند که کسر قابل توجهی از lncRNA ها در مغز موش بالغ بیان می‌شود (حداقل ۳۰۰۰۰ مورد) و در تکامل قسمت‌های مختلف مغز، اختصاصیت و تمایز رده‌ای الیگودندروسیت و میلیناسیون نقش دارند (۲۳). به عنوان مثال Nkx2.2AS که به صورت آنتی‌سنس با ژن Nkx2.2 رونویسی می‌شود، بیان فاکتور رونویسی Nkx2.2 که برای اختصاصیت رده‌ای الیگودندروسیت ضروری است را تنظیم می‌کند (۲۸).

همچنین lncRNA ها به صورت افتراقی در مناطق مختلفی از مغز بیان می‌شوند که اکثر آن‌ها از مناطق افزاینده^{۱۲} در ژنوم و یا از مناطق مجاور با ژن‌های کدکننده پروتئین‌های کلیدی که تنظیم‌کننده‌های رونویسی و دیگر فاکتورهای دخیل در تکامل سیستم عصبی هستند، رونویسی می‌شوند که این امر نشان‌دهنده نقش تنظیمی آن‌ها برای ژن‌های مجاور خود است (۲۹، ۳۰). lncRNA ها همچنین می‌توانند از لوکوس‌های ژنی که کدکننده پروتئین‌های ضروری برای فرایندهای تکاملی عصبی

¹² Enhancer

¹³ Signaling

¹⁴ Neural stem cells

¹⁵ Neurogenesis

می‌کند. این lncRNA هسته‌ای به صورت مثبت بیان Neurogl را در تکامل قشر مغز تنظیم می‌نماید (۴۱). غیرفعال شدن Neurogl در سلول‌های پیش‌ساز عصبی قشر مغز منجر به مهار بیان فاکتورهای Tbr2 و NeuroD1^{۲۷} که نشانگرهای اولیه تمایز قشر مغز هستند، می‌شود که این امر نشان‌دهنده نقش رونوشت utNgn1 در تکامل قشر مغز است. علاوه بر این MALAT1^{۲۸} و BDNF-AS^{۲۹} نیز دو lncRNA انسانی هستند که در تمایز، بلوغ و بقا نورونی و گلیالی نقش دارند. MALAT1 در طول تمایز نورونی و گلیالی، بیش از حد بیان می‌شود و در نورون‌های بالغ از طریق تنظیم پیرایش^{۳۰} ژن‌های سیناپسی، تشکیل سیناپس را تنظیم می‌کند (۴۲، ۴۳).

BDNF-AS نیز تا حدی با ژن کدکننده پروتئین BDNF همپوشانی دارد، ژنی که یک فاکتور رشد ترشحی را که بلوغ و بقا نورونی را القاء می‌کند، کد می‌کند (۴۴). lncRNA ها همچنین در فرایندهایی که مسئول تنظیم انعطاف‌پذیری سیناپتیک هستند، دخالت دارند و باعث تغییرات طولانی‌مدت در قدرت سیناپتیک می‌شوند، به‌عنوان مثال BC1 و BC200 دو lncRNA هستند که با سرکوب رونویسی از طریق یک مکانیسم وابسته به فاکتور eIF4A^{۳۱} سنتز پروتئین را در بخش‌های دندریتیکی پس سیناپسی تنظیم می‌کنند (۴۵-۴۷).

نقش lncRNA ها در بیماری‌های سیستم عصبی مرکزی

lncRNA ها نقش بسیار گسترده‌ای در عملکرد طبیعی و نگهداری ساختارهای مغزی دارند و در بسیاری از اختلالات نورولوژیک از تنظیم خارج می‌شوند (۴۸، ۱۳). در جدول شماره ۱ مثال‌هایی از lncRNA ها و ارتباط آن‌ها با برخی از بیماری‌های عصبی آورده شده است.

ارتباط lncRNA ها با بیماری‌های تحلیل برنده عصبی

بیماری آلزایمر

بیماری آلزایمر (AD)^{۳۲} شایع‌ترین بیماری تحلیل برنده عصبی^{۳۳} می‌باشد که شاخصه اصلی نوروپاتولوژیک این بیماری، تحلیل پیشرونده سیناپس‌ها و در نهایت خود نورون‌ها است. این تحلیل در قشرهای مختلف مغز به‌خصوص در هیپوکامپ مشهود می‌باشد. یکی از دلایل اصلی ایجاد بیماری آلزایمر، تشکیل پلاک‌های آمیلوئیدی است که در اثر تجمع آمیلوئیدهای β به وجود می‌آیند. از این نوع آمیلوئیدها می‌توان به آمیلوئید β -40 و آمیلوئید β -42 اشاره داشت که هر دو در شرایط طبیعی در حالت تعادل با یکدیگر وجود دارند. اما در بیماری آلزایمر شیفت به وجود آمده به سمت افزایش میزان آمیلوئید β -42 می‌باشد. β -AS سکر تاژ ۱ (BACE1-AS)^{۳۴} یکی از بهترین مثال‌های

تنظیم رونویسی CREB^{۱۶} و PGC1 و مسیرهای پیام‌رسانی GABA^{۱۷}، گیرنده^{۱۸} جفت شونده با G پروتئین و کلسی‌نورین^{۱۹} در ارتباط می‌باشند. بنابراین جای تعجب نیست که اختلال در بیان و عملکرد lncRNA ها به طور فزاینده‌ای با پاتوفیزیولوژی مولکولی اختلالات عصبی مرتبط باشد.

نقش lncRNA ها در تمایز نورونی

بسیاری از محققان از طریق بررسی‌های سیستماتیک پروفایل‌های بیان lncRNA ها به صورت افتراقی، نقش آن‌ها را در تمایز و تعیین سرنوشت سلول‌های عصبی گزارش کرده‌اند. آن‌ها با استفاده از روش ریزآرایه^{۲۰} برای بررسی بیان lncRNA ها در انواع مختلفی از سلول‌های عصبی، پتانسیل این RNA ها را آشکار کرده‌اند (۳۵). Evf2^{۲۱} یک نمونه برجسته از یک lncRNA دخیل در نورون زایی است که هم در سلول‌های موشی و هم در سلول‌های انسانی به‌ویژه در تکامل مغز جلویی بیان می‌شود و در تشکیل اینترنورون‌های گابائریک حیاتی می‌باشد (۳۶). این lncRNA از ناحیه اینترژنیک بین لوکوس‌های Dlx5 و Dlx6 رونویسی می‌شود و با ناحیه فزاینده این لوکوس‌ها همپوشانی دارد.

Evf2 هدف پایین‌دست مسیر پیام‌رسانی hedgehog است. Evf2 از طریق به‌کارگیری فاکتورهای رونویسی مختلف مثل Mesp2^{۲۲} (پروتئین متصل شونده به CPG متیله)، بیان پروتئین‌های Dlx5، Dlx6 و گلوتامات دکربوکسیلاز ۱ (Gad1)^{۲۳} را تنظیم می‌کند. Gad یک نشانگر^{۲۴} نورونی است که مسئول کاتالیز تولید GABA از اسیدگلوتامیک می‌باشد. بنابراین موش‌هایی که دارای نقص Evf2 هستند، تعداد کاهش‌یافته‌ای از اینترنورون‌های گابائریک در شکنج‌های مغز و ناحیه هیپوکامپ را نشان می‌دهند (۳۶) که با اوتیسم، اسکیزوفرنی، بیماری صرع و عقب‌افتادگی ذهنی در ارتباط می‌باشد (۳۷، ۳۸). مطالعه اینکه Evf2 چطور بیان ژن در اینترنورون‌های گابائریک را تنظیم می‌کند، برای درک پایه‌های مولکولی اختلالات عصبی روانی مفید است. lncRNA دیگری که در تمایز نورونی اهمیت دارد و به‌شدت در نورون‌های دوپامینرژیک^{۲۵} بیان می‌شود، RMST^{۲۶} (رونوشت مرتبط با رابدومیوسارکوم) است (۲۴).

RMST به‌شدت محافظت شده است و به مقدار زیاد در مرز بین مغز میانی و مغز پسین در موش و همچنین در پیش‌سازهای نورونی دوپامینرژیک مغز میانی بیان می‌شود که نشان‌دهنده نقش آن در تمایز نورون‌های مغز میانی است (۴۰، ۳۹). Neurogl مثال دیگری از یک lncRNA تنظیم‌کننده تکامل مغز است که در موش رونویسی می‌شود. این RNA، فزاینده یک lncRNA هسته‌ای که به utNgn1 معروف است را تولید

^{۱۶} cAMP response element-binding

^{۱۷} Gamma-Aminobutyric acid

^{۱۸} Receptor

^{۱۹} Calcineurin

^{۲۰} Microarray

^{۲۱} Embryonic ventral forebrain-2

^{۲۲} Methyl CpG binding protein-2

^{۲۳} Glutamate decarboxylase 1

^{۲۴} Marker

^{۲۵} Dopaminergic

^{۲۶} Rhabdomyosarcoma 2 associated transcript

^{۲۷} Neurogenic differentiation 1

^{۲۸} Metastasis-associated lung adenocarcinoma transcript 1

^{۲۹} Brain-derived neurotrophic factor Antisense RNA

^{۳۰} Splicing

^{۳۱} Eukaryotic initiation factor-4A

^{۳۲} Alzheimer's disease

^{۳۳} Neurodegenerative disease

^{۳۴} Beta-secretase 1 antisense RNA

جدول ۱- اختلالات مربوط به lncRNA های مختلف در بیماری‌های تخریب عصبی (۴۹).

lncRNAs	نقش	میزان بیان	بیماری مربوطه
Sox2OT	بیومارکر تخریب عصبی	افزایش	آلزایمر و پارکینسون
B01Rik1810014	بیومارکر تخریب عصبی	افزایش	آلزایمر و پارکینسون
BC200	همولوگ lncRNA در جوندگان	کاهش	آلزایمر و پارکینسون
BACE1-AS	رونویسی شده از ژن BACE1	افزایش	آلزایمر
NAT-Rad18	رونویسی شده از ژن Rad18	افزایش	آلزایمر
HTTAS	رونوشت آنتی‌سنس طبیعی بیماری هانتینگتون	کاهش	هانتینگتون
DGCR5	نقش در سندرم دی جورج، بر روی قطعه کروموزومی 22q11	کاهش	هانتینگتون

منبع

موش و BC200 در انسان lncRNA هایی هستند که در فرایندهای دندریتیکی به‌عنوان ذرات ریبونوکلوپروتئین مورد استفاده قرار می‌گیرند و بیان ژن را در سطح رونویسی تنظیم می‌کنند (۵۳). بیان BC200 در مغز بیماران مبتلا به AD و در نواحی که این بیماری آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (ناحیه ۹ برودمن^{۴۱} و ناحیه هیپوکامپ) نسبت به افراد طبیعی همسن، افزایش بیشتری دارد (۵۴). علاوه بر این BC200 در اختلال عملکرد شبکه سیناپتیک که در هر دو مراحل اولیه و نهایی AD یافت می‌شود، دخالت دارد. BC200 با چندین پروتئین متصل شونده به RNA که در حمل و نقل mRNA در نورون‌ها دخالت دارند شامل پروتئین متصل شونده به poly A (PABp1)^{۴۲}، یک تنظیم‌کننده آغاز رونویسی (۵۳)، ریبونوکلوپروتئین هسته‌ای هتروژنوس A2 (hnRNP A2)، پروتئین در تعامل با RNA سیتوپلاسمی متصل شونده به سیناپتوتاکمین، برهم‌کنش دارد و بدین ترتیب احتمالاً در سنتز پروتئین در نواحی پس‌سیناپسی در نورون‌ها دخالت دارد (۵۵، ۵۶).

یکی دیگر از این lncRNA ها، Sox2OT می‌باشد. در مطالعه صورت گرفته بر روی مدل موشی ترانسژنیک با نام NGF AD11 مشخص شد که دو نوع lncRNA، Sox2OT و ۱۸۱۰۰۱۴ B01Rik می‌توانند به‌عنوان بهترین نشانگر زیستی بیماری‌های تخریب عصبی در فازهای اولیه و یا تأخیری به‌کار گرفته شوند. اگرچه هنوز در مورد ۱۸۱۰۰۱۴ B01Rik اطلاعات زیادی در دست نیست و نیازمند مطالعات فراوانی در این زمینه می‌باشد. A17 یک lncRNA جدید است که از طریق عملکرد پیرایش متناوب^{۴۳} بر روی GPR51 سبب کاهش بیان فرم R2 گیرنده GABAB در مغز می‌گردد. این کاهش بیان سبب تغییر در مسیر پیام‌رسانی GABAB می‌شود.

شناخته شده از یک lncRNA تنظیم‌کننده ژن‌های کلیدی در بیماری‌های نورولوژیک انسانی به‌خصوص بیماری آلزایمر است. BACE1 آنزیمی است که پروتئین پیش‌ساز آمیلوئید (APP)^{۳۵} را برش می‌زند و پپتیدهای آمیلوئید β (A β)^{۳۶} که از علل ایجاد پلاک‌های آمیلوئید در مغز بیماران مبتلا به آلزایمر هستند را تولید می‌کند. BACE1-AS از طریق اتصال به mRNA ی BACE1 و افزایش پایداری آن، بیان این ژن را تنظیم می‌کند (۵۰). بیان BACE1-AS در بافت‌های بیماران و موش‌های ترانسژنیک مبتلا به AD افزایش می‌یابد (۵۰).

به‌علاوه مواجهه سلول‌های عصبی با عوامل استرس‌زای سلولی (مثل ROS ها^{۳۷}، هیپوکسی مزمن و 1-42A β) باعث افزایش بیان BACE1-AS و انتقال آن از هسته به سیتوپلاسم می‌شود. این امر منجر به افزایش پایداری mRNA ی BACE1 و در نتیجه افزایش بیان پروتئین BACE1 و افزایش تولید پپتید آمیلوئید β می‌شود. این یافته‌ها بر این مطلب دلالت دارند که BACE1-AS در بیماری آلزایمر از تنظیم خارج شده و باعث افزایش بیان BACE1 و پروتئین آمیلوئید β و در نتیجه پیشبرد بیماری‌زایی^{۳۸} AD می‌شود. با توجه به اینکه در حال حاضر تنظیم متابولیسم APP یکی از راهبردهای^{۳۹} مهم برای درمان AD است، لذا هدف قرار دادن BACE1-AS، می‌تواند برخی از چالش‌های مطرح شده توسط روش‌های حاضر برای مهار فعالیت β سکریتاز را دور بزند (۵۰-۵۲). غیرفعال کردن BACE1-AS به صورت In vivo توسط siRNA در مغز موش منجر به کاهش بیان BACE1-AS، BACE1 و پروتئین β آمیلوئید می‌شود.

lncRNA های دیگری که در AD و پیری مغز از تنظیم خارج می‌شوند RNA های سیتوپلاسمی مغزی (BC)^{۴۰} هستند. BC1 در

³⁵ Amyloid precursor protein³⁶ Amyloid β peptide³⁷ Reactive oxygen species³⁸ Pathogenesis³⁹ Strategies⁴⁰ Brain cytoplasmic⁴¹ Brodmann area 9⁴² Poly(A)-binding protein 1⁴³ Alternative splicing

در اسکروزیس آمیوتروفیک جانبی^{۴۸} جهش‌های ایجاد شده در ژن FUS/TLS باعث ایجاد زیرمجموعه‌ای از ALS می‌شود. FUS/TLS به عنوان یک پروتئین متصل شونده به RNA (RBP) عمل می‌کند و توسط یک lncRNA برای لوکوس کدکننده سیکلین D1 به خدمت گرفته می‌شود و باعث سرکوب رونویسی سیکلین D1 می‌شود (۶۸). از آنجا که اعضای خانواده Cdk در تنظیم مرگ آپوپتوتیک نورون‌ها دخالت دارند، ممکن است اختلال در این پروتئین باعث از تنظیم خارج شدن وابسته به lncRNA سیکلین D1 شود. این مکانیسم همچنین ممکن است بیماری‌زایی دیگر بیماری‌های تحلیل برنده عصبی را تحت تأثیر قرار دهد چراکه FUS/TLS در نوروپاتولوژی آتاکسی مخچه‌ای ستون فقرات نوع ۳-۱ و بیماری هانتینگتون دخالت دارد (۶۹، ۷۰).

ارتباط lncRNA ها با اختلالات تکامل عصبی

سندرم آنجلمن^{۴۹} و سندرم پرادر-ویلی^{۵۰}

lncRNA ها در پاتوفیزیولوژی اختلالات تکامل عصبی مرتبط با ایمپرینتینگ ژنومی مثل AS و PWS دخالت دارند (۷۱). بعضی از lncRNA ها از نواحی ایمپرینت شده در ژنوم، رونویسی می‌شوند و مسئول تنظیم فرایندهای اپیژنتیکی و تنظیم بیان ژن به صورت مستقیم یا غیرمستقیم از طریق همکاری با snoRNA ها، در این مناطق می‌باشند. AS اختلالی است که در آن آلل مادری Ube3a از دست رفته یا غیرفعال شده است، در نتیجه باعث فقدان Ube3a عملکردی در سلول‌های نورونی می‌شود (۷۲). Ube3a در اکثر بافت‌ها به صورت دو آللی بیان می‌شود اما در مغز تنها آلل مادری آن بیان می‌شود (۷۳). Ube3a-as یک lncRNA رونویسی شده به صورت آنتی سنس با ژن مادری Ube3a است که مسئول سرکوب بیان Ube3a پدیری است که این امر تأکیدی بر اهمیت این lncRNA در پاتولوژی این بیماری می‌باشد (۷۴-۷۷). بنابراین جای این احتمال وجود دارد که هدف قرار دادن Ube3a-as می‌تواند بیان Ube3a پدیری در مغز را افزایش دهد و از این طریق، درمانی برای سندرم آنجلمن باشد.

سندرم X شکننده و سندرم وابسته به X شکننده همراه با آتاکسی

lncRNA ها می‌توانند در بیماری‌زایی FXS^{۵۱} و FXTAS^{۵۲} که به ترتیب به دلیل جهش و pre-mutation در ژن کدکننده پروتئین FMR1^{۵۳} ایجاد می‌شوند، مؤثر باشند. FMR4، lncRNA ای است که از پروموتور ژن FMR1 رونویسی می‌شود (۷۸). مطالعات جدید نشان می‌دهند که در بیماران مبتلا به FXS، بیان FMR4 همانند FMR1 به دلیل ایجاد یک توالی تکراری CGG وسیع در ناحیه 5'-UTR ژن FMR1، خاموش و در حاملین FXTAS افزایش می‌یابد (۷۸). علاوه بر این siRNA ای که باعث غیرفعال شدن FMR4 می‌شود، بیان FMR1 را

التهاب در مغز بیماران مبتلا به آلزایمر، ماشه‌ای برای بیان A17 می‌باشد که به دنبال آن باعث افزایش ترشح آمیلوئیدهای β و در نتیجه به هم خوردن نسبت $A\beta_{40}/A\beta_{42}$ که سبب وخیم‌تر شدن اوضاع بیماران مبتلا به آلزایمر شده، می‌باشد. این مطلب نشانگر بیان با اهمیت یکی دیگر از اشکال lncRNA در بیماری‌های تخریب عصبی می‌باشد (۵۷).

بیماری هانتینگتون

بیماری هانتینگتون^{۴۴} به علت جهش در ژن Htt^{۴۵} ایجاد می‌شود که این امر منجر به کد شدن یک پروتئین جهش‌یافته با یک قطعه پلی‌گلوتامینه می‌شود (۵۸، ۵۹). Htt جهش‌یافته، رفت و آمد نابینجار هسته‌ای -سیتوپلاسمی کمپلکس بازآرایی کننده کروماتین REST را افزایش می‌دهد و سبب از تنظیم خارج شدن بیان ژن‌های هدف REST می‌شود که هم شامل ژن‌های کدکننده پروتئین و هم lncRNA ها در بافت‌های حیوانی و انسانی مبتلا به AD می‌باشد. چون REST بیان lncRNA ها را نیز تنظیم می‌کند، بنابراین این احتمال وجود دارد که در بافت‌های درگیر HD بیان lncRNA مختل و در نتیجه، اختلال در فرایندهای تنظیمی وابسته به lncRNA شامل رونویسی و بازآرایی کروماتین را نشان می‌دهند (۶۰).

BDNF-AS یکی از lncRNA هایی است که با بیماری هانتینگتون در ارتباط است. BDNF-AS بیان فاکتور رشد BDNF را پس از رونویسی مهار می‌کند (۶۲، ۶۱). BDNF در بلوغ و بقاء نورونی نقش دارد. بیماران مبتلا به HD، سطوح کاهش‌یافته‌ای از BDNF را در مغز نشان می‌دهند. افزایش بیان BDNF در بخش جلویی مغز در یک مدل موشی، جلوی ایجاد فنوتیپ‌های مربوط به HD را می‌گیرد (۶۳). با توجه به اینکه BDNF چنین نقش کلیدی را در HD بازی می‌کند، تنظیم کاهشی BDNF-AS و در نتیجه سطوح افزایش‌یافته داخل سلولی BDNF می‌تواند یک راه حل احتمالی برای درمان HD باشد (۶۴).

آتاکسی اسپینوسر بلار نوع ۸

آتاکسی اسپینوسر بلار نوع ۸ (SCA8)^{۴۶} یک اختلال اتوزومال غالب است که به علت جهشی که باعث ایجاد یک توالی تکراری وسیع می‌شود، ایجاد می‌گردد. از این ناحیه تکراری دو نوع رونوشت رونویسی می‌شود. یکی از آن‌ها کدکننده پروتئینی پلی‌گلوتامینه به نام ATXN8 و دیگری lncRNA ی به نام ATXN8OS همراه با یک ناحیه CUG وسیع می‌باشد (۶۵). هر دوی این رونوشت‌ها در پاتوفیزیولوژی مولکولی بیماری دخالت دارند (۶۷، ۶۶). ATXN8OS از طریق تغییر فعالیت پروتئین‌های پیرایش متناوب MBNL/CELF در بیماری‌زایی^{۴۷} SCA8 مشارکت می‌کند. محققین در مطالعات جدیدی دریافتند که ATXN8OS همراه با فاکتور MBNL1 در انکلوژیون‌های ریونوکلئاز در قشر مخچه (مثل سلول‌های پورکنز، برگمن گلیا و اینترنورون‌ها) تجمع یافته است (۶۶).

^{۴۴} Huntington's disease

^{۴۵} Huntingtin

^{۴۶} Spinocerebellar ataxia type 8

^{۴۷} Pathogenesis

^{۴۸} Amyotrophic lateral sclerosis

^{۴۹} Angelman syndrome

^{۵۰} Prader-Willi syndrome

^{۵۱} Fragile X syndrome

^{۵۲} Fragile X-associated tremor/ataxia syndrome

^{۵۳} Fragile X mental retardation 1

سلول T بیان می‌شدند، شناسایی کرده‌اند که بسیاری از آن‌ها از مناطقی از ژنوم که برای عملکردهای سیستم ایمنی و همچنین بیماری‌زایی بالقوه MS مهم هستند، کد می‌شوند (۸۵). برای مثال از اینترون‌های لوکوس مربوط به گیرنده α اینترلوکین ۲ تعدادی lncRNA کد می‌شود که بیان یکی از آن‌ها به نام M21981 به‌شدت با فعالیت سلول T افزایش می‌یابد. قابل ذکر است که این لوکوس با استعداد ابتلاء به MS ارتباط دارد (۸۶). علاوه بر این lncRNA Tmevpg1 دیگری است که ممکن است در MS دخالت داشته باشد. این lncRNA در سلول‌های ایمنی انسان و موش از یک کلاستر از ژن‌های سایتوکاینی رونویسی می‌شود که شامل اینترفرون γ است (۸۷). اعتقاد بر این است که Tmevpg1 در موش در کنترل پایداری عفونت TME نقش دارد (۸۷). عفونت TME به‌عنوان یک مدل آزمایشگاهی برای MS استفاده می‌شود زیرا توسط دمی‌لیناسیون التهابی مزمن همراه با آپوپتوز الیگودندروسیت و دژنراسیون آکسونال مشخص می‌شود (۸۸). این مشاهدات پیشنهاد می‌کند که lncRNA ها حداقل به صورت جزئی مسئول تنظیم پاسخ‌های ایمنی در CNS هستند.

ارتباط lncRNA ها با اختلالات نوروانکولوژیک

lncRNA ها در کسب و حفظ هویت سلولی نقش دارند. از آنجا که این ویژگی در سلول‌های سرطانی مختل شده است، لذا این احتمال وجود دارد که بعضی از انواع lncRNA ها در فرایندهای ترانسفورماسیون سلولی نقش داشته باشند. در حقیقت lncRNA ها در تنظیم طیفی از فرایندهای بیولوژیک مثل غیرفعالسازی کروموزوم X و تنظیم ایمپرینتینگ ژنومی که در سرطان‌ها مختل شده‌اند و همین‌طور آپوپتوز نقش دارند. علاوه بر این، lncRNA ها در تعدادی از سرطان‌ها مثل لوسمی، سرطان کولون، سرطان پروستات، سرطان سینه و کارسینومای هپاتوسلولار^{۵۸} از تنظیم خارج می‌شوند (۹۱-۸۹).

اختلال در بیان lncRNA ها همچنین با تومورهای CNS نیز در ارتباط است. H19 یک lncRNA ایمپرینت شده است که آلل مادری آن از یک دسته ژنی که حاوی ژن IGF2 نیز می‌باشد، رونویسی می‌شود. H19 در طول جنین‌زایی بیان می‌شود و از تنظیم خارج شدن آن و ژن‌هایی که در آن دسته ژنی قرار دارند، به صورت مستقیم با ترانسفورماسیون سلولی و به صورت غیرمستقیم با پیشرفت تعدادی از تومورهای دیگر از جمله مدولوبلاستوما^{۵۹}، مننژیوم و گلیوما در ارتباط است. H19 هدفی برای فاکتور رونویسی GLI1 است که پیام‌رسانی sonic hedgehog (SHH) را تنظیم می‌کند و در گلیومای انسانی بیش از ۵۰ برابر بیان می‌شود (۹۳، ۹۲). H19 با تومور ساپرسور P53 و انکوژن c-myc در ارتباط است. P53 و c-myc به‌ترتیب بیان H19 را به صورت منفی و مثبت در انواع مختلفی از سلول‌ها از جمله سلول‌های گلیوبلاستوما انسانی T98G تنظیم می‌کنند (۹۴). علاوه بر این، بیان H19 به صورت مثبت توسط فاکتور تنظیم‌کننده چرخه سلولی به نام E2F1 در طول فاز S تنظیم می‌شود (۹۵).

تحت تأثیر قرار نمی‌دهد که این امر حاکی از آن است که FMR4 به صورت مستقیم FMR1 را تنظیم نمی‌کند و ممکن است بیان آن به طور غیر وابسته در تظاهرات بالینی FXS مشارکت کند. در حقیقت غیرفعال شدن وابسته به siRNA این lncRNA، منجر به تغییرات تنظیم سیکل سلولی و ایجاد آپوپتوز می‌شود، درحالی‌که افزایش بیان آن منجر به افزایش تکثیر سلولی می‌شود. علاوه بر این، lncRNA دیگری به نام ASFMR1 که از لوکوس FMR1 مشتق می‌شود ممکن است در تنظیم فنوتیپ‌های بالینی مرتبط با جهش‌های این ناحیه با اهمیت باشد. مطالعات جدید نشان داده‌اند که ASFMR یک رونوشت آنتی‌سنس است که دستخوش پیرایش و پلی‌آدنیلایسیون قرار گرفته و با توالی تکراری CGG ناحیه 5'-UTR ژن FMR1 همپوشانی دارد و همانند FMR1 و FMR4 در بیماران FXS خاموش می‌شود (۷۹).

سندرم دی جرج و سندرم داون

سندرم دی جرج^{۵۴} یک اختلال هتروژنوس بالینی است که به‌وسیلهٔ بدشکلی‌های تکاملی مغز، اختلالات شناختی و رفتاری و افزایش ریسک ابتلاء به اختلالات روانی (مثل اسکیزوفرنی و اختلال دوقطبی) شناخته می‌شود. این سندرم در نتیجه حذف ناحیهٔ کروموزومی 2q11.2 ایجاد می‌شود. این ناحیه کدکننده یک lncRNA تنظیم‌شونده توسط REST به نام DGCR4 است که نشان‌دهندهٔ نقش بالقوهٔ این lncRNA در تنظیم فرایندهای تکامل عصبی و فنوتیپ این اختلال است (۸۰). علاوه بر این ممکن است lncRNA ها در پاتوبیولوژی سندرم داون^{۵۵} نیز دخالت داشته باشند. lncRNA ی به نام NRON مسئول انتقال فاکتور رونویسی NFAT از سیتوپلاسم به هسته است (۸۱). در مدل‌های حیوانی، کاهش فعالیت ژن‌های DSCR1 و DYRK1A به صورت سینرژیک منجر به خروج فاکتور رونویسی NFAT از هسته و در نتیجه کاهش فعالیت آن و بسیاری از ویژگی‌های سندرم داون می‌شود، بنابراین امکان یک ارتباط بالقوه بین فعالیت NRON و پاتوفیزیولوژی سندرم داون وجود دارد (۸۲).

ارتباط lncRNA ها با اختلالات نوروایمونولوژیک

مالتیپل اسکلروز

MS^{۵۶} یک بیماری خود ایمنی^{۵۷} پیچیده است و مطالعات ایمونوپاتولوژیک اخیر فعالیت غیر طبیعی سلول‌های T-CD8+ را در پاتولوژی MS نشان داده‌اند (۸۳). چون lncRNA ها در تمایز و فعالیت سلول‌های T-CD8+ درگیر هستند لذا ممکن است در توسعه و پیشرفت MS با اهمیت باشند. در حقیقت lncRNA هایی که از پروموتور زنجیره α سلول T مشتق می‌شوند مسئول تنظیم استفاده از ژن‌های پایین‌دست و بنابراین تولید گیرنده‌های متنوع سلول T هستند (۸۴). علاوه بر این، محققین طی مطالعات اخیر با استفاده از سلول‌های T-CD8+ موش، صدها lncRNA را که به صورت پویایی در طول تمایز و فعالیت

^{۵۴} DiGeorge syndrome

^{۵۵} Down syndrome

^{۵۶} Multiple sclerosis

^{۵۷} Autoimmune

^{۵۸} Hepatocellular carcinoma

^{۵۹} Medulloblastoma

DISC2 را کد می‌کند با ریسک توسعه اسکیزوفرنی، ابتلا به اختلال اسکیزوافکتیو، ابتلا به اختلال دوقطبی، افسردگی شدید و اختلالات اوتیسم در ارتباط است (۱۰۸، ۱۰۹). همانند دیگر رونوشت‌های آنتی‌سنس، DISC2 در تنظیم بیان DISC1 و در نتیجه تنظیم نورون زایی رویانی و بالغین دخالت دارد (۱۱۰).

بیماری پارکینسون

بیماری پارکینسون^{۶۳} یک اختلال مزمن و پیش‌رونده حرکتی می‌باشد که به گروه اختلالات سیستمیک حرکتی مربوط می‌باشد. این بیماری به علت از دست رفتن سلول‌های تولیدکننده دوپامین در مغز ایجاد می‌گردد. تحقیقات انجام‌شده مشخص کرده‌اند که هموستاز میتوکندریایی در رابطه با بیماری پارکینسون بسیار حائز اهمیت می‌باشد. ژن‌های بسیاری از قبیل آلفا-سینوسلین، پارکین، PINK1 (کیناز القایی همولوگ فسفات و تنسین ۱)، DJ-1 که به‌عنوان پروتئین مربوط به بیماری پارکینسون ۷ و یا PARK7 هم نامیده می‌شود و LRRK2 (کیناز غنی از توالی‌های تکراری لک‌تین ۲) با عملکرد میتوکندریایی در ارتباط هستند. مطالعات نشان داده‌اند که naPINK1 یکی از IncRNA های می‌تواند در تنظیم بیان ژن PINK1 می‌تواند در بیماری پارکینسون نقش داشته باشد (۱۱۱).

نتیجه‌گیری

سیستم عصبی پستانداران از عالی‌ترین دستگاه‌های بیولوژیکی است. درک مکانیسم‌های مولکولی این سیستم یک موضوع مورد علاقه و چالش برانگیز در میان بسیاری از دانشمندان است. توالی‌های ژنی غیرکدشونده مرتبط با ژن‌های عصبی انسان نشان برجسته‌ای از انتخاب طبیعی و بیانگر شتاب در تکامل این سیستم است. این توالی‌های غیرکدشونده رابطه بین تکامل ژنتیکی و فنوتیپی مغز انسان را ارائه می‌دهند. عملکرد پیچیده و در عین حال انعطاف‌پذیر IncRNA ها هم‌زمان با طبیعت متنوع دستگاه عصبی مرکزی، آن‌ها را به‌عنوان یک کاندیدای ایده‌آل برای بیان تحول سریع سیستم عصبی انسان و همچنین به‌عنوان کلیدی برای بیان مکانیسم‌های مولکولی دخیل در توسعه سیستم عصبی مرکزی و بیماری‌های اعصاب و روان مطرح می‌کند. اگرچه بسیاری از تحقیقات بر روی miRNA ها تمرکز داشته‌اند اما مطالعات اخیر بیشتر به بررسی نقش IncRNA ها در سیستم عصبی مرکزی پرداخته‌اند (۱۱۲).

IncRNAs نقش مهمی در برنامه‌های پیشرفت و تمایز عصبی بازی می‌کنند؛ به‌عنوان مثال نقش این مولکول‌های تنظیم‌کننده در تعیین سرنوشت سلول‌های عصبی و تمایز آن‌ها حائز اهمیت است. IncRNA ها دارای نقش بسیار گسترده‌ای در عملکرد طبیعی و نگهداری ساختارهای مغزی می‌باشند. بنابراین جای تعجب ندارد که IncRNA ها در مغز سالمندان و اختلالات سیستم عصبی مرکزی دخیل باشند (۴۹). بنابراین با توجه به مطالعات انجام‌شده و مطالب ذکرشده، از تنظیم خارج شدن IncRNA ها می‌تواند در ارتباط با ایجاد اختلالات عصبی-روانی باشد، به طوری که در بیماران مبتلا به انواع مختلف بیماری‌های

IncRNA دیگری که در مننژیوما و گلیوبلاستوما بیان می‌شود، antiNOS2A است. این IncRNA فاقد اینترون و غیرپلی‌آدنیل، بیان پروتئین NOS2A را که در تمایز عصبی سلول‌های بنیادی رویانی نقش دارد، تنظیم می‌کند (۹۶). NOS2A در تومورهای مغزی انسان از جمله گلیوبلاستوما و رده‌های سلولی گلیوما القاء می‌شود و اثر عوامل شیمی‌درمانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۹۷). این یافته‌ها از این جهت حائز اهمیت است که بسیاری از ژن‌هایی که در تومورهای CNS از تنظیم خارج می‌شوند، مثل انکوژن‌ها و تومور ساپرسورها دارای IncRNA های آنتی‌سنسی هستند که توسط محصولات این ژن‌ها تنظیم می‌شوند (۹۸). به‌عنوان مثال، مطالعه جدیدی زیرمجموعه‌ای از IncRNA های تنظیم‌شونده توسط P53 را کشف کرد که به طور اختصاصی در پاسخ به آسیب DNA در سلول‌های طبیعی از نظر P53 می‌شدند اما در سلول‌های P53^{-/-} القاء نمی‌شدند (۹۹). این IncRNA ها ممکن است در القاء توقف چرخه سلولی، ترمیم DNA و آپوپتوز که سلول‌های عصبی را از آسیب به DNA و ترانسفورماسیون در امان نگه می‌دارند، نقش داشته باشند (۱۰۰).

ارتباط IncRNA ها با سایر اختلالات نورولوژیکی و روانی

بیماری صرع

IncRNA های BC1/BC200 و Evf2 ممکن است در تنظیم فرایند صرع^{۶۰} دخالت داشته باشند زیرا آن‌ها تحریک‌پذیری و انعطاف‌پذیری شبکه عصبی را تنظیم می‌کنند (۳۳، ۱۰۱). حیوانات BC1^{-/-} تحریک‌پذیری عصبی بیش از حدی را نشان می‌دهند (۱۰۲). به طور مشابه، جهش‌های Evf2 موشی در هیپوکامپ و شکنج دانه‌دار^{۶۱} منجر به کاهش فعالیت مهاری سیناپتیک می‌شود که این امر نشان‌دهنده مستعد بودن برای تحریک‌پذیری بیش از حد عصبی است (۱۰۳).

سندرم پاهای بی‌قرار

IncRNA ها ممکن است سبب بیماری‌زایی سندرم پاهای بی‌قرار (RLS)^{۶۲} که یک اختلال حسی حرکتی مرتبط با فعالیت نابهنجار مخچه است را تحت تأثیر قرار دهند (۱۰۴). فاکتور خطر ژنتیکی برای این اختلال، تغییر در لوکوس ژنی Meis1 است. این ژن یک پروتئین هومئوباکس را کد می‌کند که در تکامل و انکوژن نقش دارد (۱۰۵). بیان کاهش‌یافته Meis1 توسط عناصر تنظیمی اینترونیک باعث استعداد ابتلاء به RLS می‌شود (۱۰۶). Meis1 در مخچه در حال تکامل موش همراه با یک IncRNA به نام AKO42766 بیان می‌شود (۱۰۷). با توجه به این یافته‌ها، احتمال اینکه IncRNA ها در بیان ژن Meis1 در طول تکامل و زندگی بالغین و در نتیجه در بیماری‌زایی این اختلال پیچیده نقش داشته باشند، افزایش می‌یابد.

اختلالات روانی

علاوه بر بیماری‌های نورولوژیک تعدادی از اختلالات روانی هم با IncRNA ها در ارتباط هستند. به طور ویژه اختلال در لوکوس ژنی DISC که هم پروتئین DISC1 و هم IncRNA ی

^{۶۰} Epilepsy

^{۶۱} Dentate gyrus

^{۶۲} Restless legs syndrome

^{۶۳} Parkinson's disease

در پیش‌آگهی، پیشگویی پاسخ به درمان، مرحله‌بندی پاتولوژیک بیماری و درمان آن حائز اهمیت باشد.

عصبی، بیان RNA های غیرکدشونده مرتبط با تکامل CNS دچار اختلال می‌شود، لذا توجه به این نشانگرهای نوین می‌تواند

منابع

- Graff J, Mansuy IM. Epigenetic codes in cognition and behaviour. *Behav Brain Res*. 2008; 192(1): 70-87.
- Khalil AM, Guttman M, Huarte M, Garber M, Raj A, Morales DR, et al. Many human large intergenic noncoding RNAs associate with chromatin-modifying complexes and affect gene expression. *Proc Natl Acad Sci U S A*. 2009; 106(28): 11667-72.
- Mattick JS, Amaral PP, Dinger ME, Mercer TR, Mehler MF. RNA regulation of epigenetic processes. *Bioessays*. 2009; 31(1): 51-9.
- Chen G, Yin K, Shi L, Fang Y, Qi Y, Li P, et al. Comparative analysis of human protein-coding and noncoding RNAs between brain and 10 mixed cell lines by RNA-Seq. *PLoS One*. 2011; 6(11): e28318. doi: 10.1371/journal.pone.0028318.
- Lin M, Pedrosa E, Shah A, Hrabovsky A, Maqbool S, Zheng D, et al. RNA-Seq of human neurons derived from iPS cells reveals candidate long non-coding RNAs involved in neurogenesis and neuropsychiatric disorders. *PLoS One*. 2011; 6(9): e23356. doi: 10.1371/journal.pone.0023356.
- Bertone P, Stolc V, Royce TE, Rozowsky JS, Urban AE, Zhu X, et al. Global identification of human transcribed sequences with genome tiling arrays. *Science*. 2004; 306(5705): 2242-6.
- Birney E, Stamatoyannopoulos JA, Dutta A, Guigó R, Gingeras TR, Margulies EH, et al. Identification and analysis of functional elements in 1% of the human genome by the ENCODE pilot project. *Nature*. 2007; 447(7146): 799-816.
- Carninci P, Kasukawa T, Katayama S, Gough J, Frith M, Maeda N, et al. The transcriptional landscape of the mammalian genome. *Science*. 2005; 309(5740): 1559-63.
- Djebali S, Davis CA, Merkel A, Dobin A, Lassmann T, Mortazavi A, et al. Landscape of transcription in human cells. *Nature*. 2012; 489(7414): 101-8.
- Kapranov P, Cheng J, Dike S, Nix DA, Duttagupta R, Willingham AT, et al. RNA maps reveal new RNA classes and a possible function for pervasive transcription. *Science*. 2007; 316(5830): 1484-8.
- Katayama S, Tomaru Y, Kasukawa T, Waki K, Nakanishi M, Nakamura M, et al. Antisense transcription in the mammalian transcriptome. *Science*. 2005; 309(5740): 1564-6.
- Qiu MT, Hu JW, Yin R, Xu L. Long noncoding RNA: an emerging paradigm of cancer research. *Tumor Biol*. 2013; 34(2): 613-20.
- Qureshi IA, Mattick JS, Mehler MF. Long non-coding RNAs in nervous system function and disease. *Brain Res*. 2010; 1338: 20-35.
- Tano K, Akimitsu N. Long non-coding RNAs in cancer progression. *Front Genet*. 2012; 3: 219. doi: 10.3389/fgene.2012.00219.
- Tripathi V, Shen Z, Chakraborty A, Giri S, Freier SM, Wu X, et al. Long noncoding RNA MALAT1 controls cell cycle progression by regulating the expression of oncogenic transcription factor B-MYB. *PLoS Genet*. 2013; 9(3): e1003368. doi: 10.1371/journal.pgen.1003368.
- Hutchinson JN, Ensminger AW, Clemson CM, Lynch CR, Lawrence JB, Chess A. A screen for nuclear transcripts identifies two linked noncoding RNAs associated with SC35 splicing domains. *BMC Genomics*. 2007; 8(1): 39.
- Ji P, Diederichs S, Wang W, Böing S, Metzger R, Schneider PM, et al. MALAT-1, a novel noncoding RNA, and thymosin β 4 predict metastasis and survival in early-stage non-small cell lung cancer. *Oncogene*. 2003; 22(39): 8031-41.
- Hung T, Wang Y, Lin MF, Koegel AK, Kotake Y, Grant GD, et al. Extensive and coordinated transcription of noncoding RNAs within cell-cycle promoters. *Nat Genet*. 2011; 43(7): 621-9.
- Gutschner T, Diederichs S. The hallmarks of cancer: a long non-coding RNA point of view. *RNA Biol*. 2012; 9(6): 703-19.
- Rinn JL, Chang HY. Genome regulation by long noncoding RNAs. *Annu Rev Biochem*. 2012; 81: 145-66.
- Dinger ME, Amaral PP, Mercer TR, Pang KC, Bruce SJ, Gardiner BB, et al. Long noncoding RNAs in mouse

embryonic stem cell pluripotency and differentiation. *Genome Res.* 2008; 18(9): 1433-45.

22. Mehler MF, Mattick JS. Noncoding RNAs and RNA editing in brain development, functional diversification, and neurological. *Physiol Rev.* 2007; 87(3): 799-823.

23. Mercer TR, Dinger ME, Sunkin SM, Mehler MF, Mattick JS. Specific expression of long noncoding RNAs in the mouse brain. *P Natl Acad Sci.* 2008; 105(2): 716-21.

24. Ng SY, Johnson R, Stanton LW. Human long non-codingRNAs promote pluripotency and neuronal differentiation by association with chromatin modifiers and transcription factors. *EMBO J.* 2012; 31(3): 522-33.

25. Pollard KS, Salama SR, Lambert N, Lambot MA, Coppens S, Pedersen JS, et al. An RNA gene expressed during cortical development evolved rapidly in humans. *Nature.* 2006; 443(7108): 167-72.

26. Fatemi SH. The role of Reelin in pathology of autism. *Mol Psychiatry.* 2002; 7(9): 919-20.

27. Fatemi SH, Snow AV, Stary JM, Araghi-Niknam M, Reutiman TJ, Lee S, et al. Reelin signaling is impaired in autism. *Biol Psychiat.* 2005; 57(7): 777-87.

28. Tochitani S, Hayashizaki Y. Nkx2. 2 antisense RNA overexpression enhanced oligodendrocytic differentiation. *Biochem Biophys Res Commun.* 2008; 372(4): 691-6.

29. Belgard TG, Marques AC, Oliver PL, Abaan HO, Sirey TM, Hoerder-Suabedissen A, et al. A transcriptomic atlas of mouse neocortical layers. *Neuron.* 2011; 71(4): 605-16.

30. Kim TK, Hemberg M, Gray JM, Costa AM, Bear DM, Wu J, et al. Widespread transcription at neuronal activity-regulated enhancers. *Nature.* 2010; 465(7295): 182-7.

31. Yu W, Wang Y, McDonnell K, Stephen D, Bai CB. Patterning of ventral telencephalon requires positive function of Gli transcription factors. *Dev Biol.* 2009; 334(1): 264-75.

32. Stolt CC, Wegner M. SoxE function in vertebrate nervous system development. *Int J Biochem Cell Biol.* 2010; 42(3): 437-40.

33. Mehler MF. Epigenetic principles and mechanisms underlying nervous system functions in health and

disease. *Prog Neurobiol.* 2008; 86(4): 305-41.

34. Amaral PP, Neyt C, Wilkins SJ, Askarian-Amiri ME, Sunkin SM, Perkins AC, et al. Complex architecture and regulated expression of the Sox2ot locus during vertebrate development. *RNA.* 2009; 15(11): 2013-27.

35. Mercer TR, Qureshi IA, Gokhan S, Dinger ME, Li G, Mattick JS, et al. Long noncoding RNAs in neuronal-glia fate specification and oligodendrocyte lineage maturation. *BMC Neurosci.* 2010; 11(1): 14. doi: 10.1186/1471-2202-11-14.

36. Bond AM, VanGompel MJ, Sametsky EA, Clark MF, Savage JC, Disterhoft JF, et al. Balanced gene regulation by an embryonic brain ncRNA is critical for adult hippocampal GABA circuitry. *Nat Neurosci.* 2009; 12(8): 1020-7.

37. Benes FM, Berretta S. GABAergic interneurons: implications for understanding schizophrenia and bipolar disorder. *Neuropsychopharmacol.* 2001; 25(1): 1-27.

38. Marin O. Interneuron dysfunction in psychiatric disorders. *Nat Rev Neurosci.* 2012; 13(2): 107-20.

39. Chodroff RA, Goodstadt L, Sirey TM, Oliver PL, Davies KE, Green ED, et al. Long noncoding RNA genes: conservation of sequence and brain expression among diverse amniotes. *Genome Biol.* 2010; 11(7): R72. doi: 10.1186/gb-2010-11-7-r72.

40. Uhde CW, Vives J, Jaeger I, Li M. Rmst is a novel marker for the mouse ventral mesencephalic floor plate and the anterior dorsal midline cells. *PLoS One.* 2010; 5(1): e8641. doi: 10.1371/journal.pone.0008641.

41. Onoguchi M, Hirabayashi Y, Koseki H, Gotoh Y. A noncoding RNA regulates the neurogenin1 gene locus during mouse neocortical development. *PNAS.* 2012; 109(42): 16939-44.

42. Bernard D, Prasanth KV, Tripathi V, Colasse S, Nakamura T, Xuan Z, et al. A long nuclear-retained non-coding RNA regulates synaptogenesis by modulating gene expression. *EMBO J.* 2010; 29(18): 3082-93.

43. Tripathi V, Ellis JD, Shen Z, Song DY, Pan Q, Watt AT, et al. The nuclear-retained noncoding RNA MALAT1 regulates alternative splicing by modulating SR splicing factor phosphorylation. *Mol Cell.* 2010; 39(6): 925-38.

44. Tao X, Finkbeiner S, Arnold DB, Shaywitz AJ, Greenberg ME. Ca²⁺ influx regulates BDNF

transcription by a CREB family transcription factor-dependent mechanism. *Neuron*. 1998; 20(4): 709-26.

45. Brosius J. RNAs from all categories generate retrosequences that may be exapted as novel genes or regulatory elements. *Gene*. 1999; 238(1): 115-34.

46. Kondrashov AV, Kieffmann M, Ebnet K, Khanam T, Muddashetty RS, Brosius J. Inhibitory effect of naked neural BC1 RNA or BC200 RNA on eukaryotic in vitro translation systems is reversed by poly (A)-binding protein (PABP). *J Mol Biol*. 2005; 353(1): 88-103.

47. Lin D, Pestova TV, Hellen CU, Tiedge H. Translational control by a small RNA: dendritic BC1 RNA targets the eukaryotic initiation factor 4A helicase mechanism. *Mol Cell Biol*. 2008; 28(9): 3008-19.

48. Mehler MF, Mattick JS. Non-coding RNAs in the nervous system. *J Physiol*. 2006; 575(2): 333-41.

49. Lipovich L, Tarca AL, Cai J, Jia H, Chugani HT, Sterner KN, et al. Developmental changes in the transcriptome of human cerebral cortex tissue: long noncoding RNA transcripts. *Cerebral Cortex*. 2014; 24(6): 1451-9.

50. Faghihi MA, Modarresi F, Khalil AM, Wood DE, Sahagan BG, Morgan TE, et al. Expression of a noncoding RNA is elevated in Alzheimer's disease and drives rapid feed-forward regulation of β -secretase. *Nat Med*. 2008; 14(7): 723-30.

51. Frisardi V, Solfrizzi V, Imbimbo B, Capurso C, D'Introno A, Colacicco A, et al. Towards disease-modifying treatment of Alzheimer's disease: drugs targeting β -amyloid. *Curr Alzheimer Res*. 2010; 7(1): 40-55.

52. Modarresi F, Faghihi MA, Patel NS, Sahagan BG, Wahlestedt C, Lopez-Toledano MA. Knockdown of BACE1-AS nonprotein-coding transcript modulates beta-amyloid-related hippocampal neurogenesis. *Int J Alzheimers Dis*. 2011; 2011: 929042. doi: 10.4061/2011/929042.

53. Muddashetty RS, Khanam T, Kondrashov A, Bundman M, Iacoangeli A, Kremerskothen J, et al. Poly (A)-binding protein is associated with neuronal BC1 and BC200 ribonucleoprotein particles. *J Mol Biol*. 2002; 321(3): 433-45.

54. Mus E, Hof PR, Tiedge H. Dendritic BC200 RNA in aging and in Alzheimer's disease. *Proc Natl Acad Sci*. 2007; 104(25): 10679-84.

55. Duning K, Buck F, Barnekow A, Kremerskothen J. SYNCRIP, a component of dendritically localized mRNPs, binds to the translation regulator BC200 RNA. *J Neurochem*. 2008; 105(2): 351-9.

56. Muslimov IA, Iacoangeli A, Brosius J, Tiedge H. Spatial codes in dendritic BC1 RNA. *J Cell Biol*. 2006; 175(3): 427-39.

57. Minati L, Edginton T, Bruzzone MG, Giaccone G. Reviews: current concepts in Alzheimer's disease: a multidisciplinary review. *Am J Alzheimers Dis Other Demen*. 2009; 24(2): 95-121.

58. Benn CL, Sun T, Sadri-Vakili G, McFarland KN, DiRocco DP, Yohrling GJ, et al. Huntingtin modulates transcription, occupies gene promoters in vivo, and binds directly to DNA in a polyglutamine-dependent manner. *J Neurosci*. 2008; 28(42): 10720-33.

59. Johnson R, Zuccato C, Belyaev ND, Guest DJ, Cattaneo E, Buckley NJ. A microRNA-based gene dysregulation pathway in Huntington's disease. *Neurobiol Dis*. 2008; 29(3): 438-45.

60. Seong IS, Woda JM, Song JJ, Lloret A, Abeyrathne PD, Woo CJ, et al. Huntingtin facilitates polycomb repressive complex 2. *HMG*. 2010; 19(4): 573-83.

61. Sunwoo H, Dinger ME, Wilusz JE, Amaral PP, Mattick JS, Spector DL. MEN ϵ/β nuclear-retained non-coding RNAs are up-regulated upon muscle differentiation and are essential components of paraspeckles. *Genome Res*. 2009; 19(3): 347-59.

62. Zhang B, Arun G, Mao YS, Lazar Z, Hung G, Bhattacharjee G, et al. The lncRNA Malat1 is dispensable for mouse development but its transcription plays a cis-regulatory role in the adult. *Cell Rep*. 2012; 2(1): 111-23.

63. Xie Y, Hayden MR, Xu B. BDNF overexpression in the forebrain rescues Huntington's disease phenotypes in YAC128 mice. *J Neurosci*. 2010; 30(44): 14708-18.

64. Modarresi F, Faghihi MA, Lopez-Toledano MA, Fatemi RP, Magistri M, Brothers SP, et al. Inhibition of natural antisense transcripts in vivo results in gene-specific transcriptional upregulation. *Nat biotech*. 2012; 30(5): 453-9.

65. Moseley ML, Zu T, Ikeda Y, Gao W, Mosemiller AK, Daughters RS, et al. Bidirectional expression of CUG and CAG expansion transcripts and intranuclear polyglutamine inclusions in spinocerebellar ataxia type

8. Nat Gene. 2006; 38(7): 758-69.

66. Daughters RS, Tuttle DL, Gao W, Ikeda Y, Moseley ML, Ebner TJ, et al. RNA gain-of-function in spinocerebellar ataxia type 8. PLoS Genet. 2009; 5(8): e1000600. doi: 10.1371/journal.pgen.

67. Koob MD, Moseley ML, Schut LJ, Benzow KA, Bird TD, Day JW, et al. An untranslated CTG expansion causes a novel form of spinocerebellar ataxia (SCA8). Nat Gene. 1999; 21(4): 379-84.

68. Wang X, Arai S, Song X, Reichart D, Du K, Pascual G, et al. Induced ncRNAs allosterically modify RNA-binding proteins in cis to inhibit transcription. Nature. 2008; 454(7200): 126-30.

69. Doi H, Koyano S, Suzuki Y, Nukina N, Kuroiwa Y. The RNA-binding protein FUS/TLS is a common aggregate-interacting protein in polyglutamine diseases. Neuroscience. 2010; 66(1): 131-3.

70. Doi H, Okamura K, Bauer PO, Furukawa Y, Shimizu H, Kurosawa M, et al. RNA-binding protein TLS is a major nuclear aggregate-interacting protein in huntingtin exon 1 with expanded polyglutamine-expressing cells. J Biol Chem. 2008; 283(10): 6489-500.

71. Koerner MV, Pauler FM, Huang R, Barlow DP. The function of non-coding RNAs in genomic imprinting. Development. 2009; 136(11): 1771-83.

72. Yamasaki K, Joh K, Ohta T, Masuzaki H, Ishimaru T, Mukai T, et al. Neurons but not glial cells show reciprocal imprinting of sense and antisense transcripts of Ube3a. HMG. 2003; 12(8): 837-47.

73. Chamberlain SJ, Lalande M. Angelman syndrome, a genomic imprinting disorder of the brain. J Neurosci. 2010; 30(30): 9958-63.

74. Chamberlain SJ, Brannan CI. The Prader-Willi syndrome imprinting center activates the paternally expressed murine Ube3a antisense transcript but represses paternal Ube3a. Genomics. 2001; 73(3): 316-22.

75. Johnstone KA, DuBose AJ, Futtner CR, Elmore MD, Brannan CI, Resnick JL. A human imprinting centre demonstrates conserved acquisition but diverged maintenance of imprinting in a mouse model for Angelman syndrome imprinting defects. HMG. 2006; 15(3): 393-404.

76. Landers M, Calciano MA, Colosi D, Glatt-Deeley H, Wagstaff J, Lalande M. Maternal disruption of Ube3a

leads to increased expression of Ube3a-ATS in trans. Nucleic Acids Res. 2005; 33(13): 3976-84.

77. Meng L, Person RE, Beaudet AL. Ube3a-ATS is an atypical RNA polymerase II transcript that represses the paternal expression of Ube3a. HMG. 2012; 21(13): 3001-12.

78. Khalil AM, Faghihi MA, Modarresi F, Brothers SP, Wahlestedt C. A novel RNA transcript with antiapoptotic function is silenced in fragile X syndrome. PLoS One. 2008; 3(1): e1486. doi: 10.1371/journal.pone.0001486.

79. Ladd PD, Smith LE, Rabaia NA, Moore JM, Georges SA, Hansen RS, et al. An antisense transcript spanning the CGG repeat region of FMR1 is upregulated in premutation carriers but silenced in full mutation individuals. HMG. 2007; 16(24): 3174-87.

80. Johnson R, Teh CH, Jia H, Vanisri RR, Pandey T, Lu ZH, et al. Regulation of neural macroRNAs by the transcriptional repressor REST. RNA. 2009; 15(1): 85-96.

81. Willingham A, Orth A, Batalov S, Peters E, Wen B, Aza-Blanc P, et al. A strategy for probing the function of noncoding RNAs finds a repressor of NFAT. Science. 2005; 309(5740): 1570-3.

82. Arron JR, Winslow MM, Polleri A, Chang CP, Wu H, Gao X, et al. NFAT dysregulation by increased dosage of DSCR1 and DYRK1A on chromosome 21. Nature. 2006; 441(7093): 595-600.

83. Friesse MA, Fugger L. Pathogenic CD8+ T cells in multiple sclerosis. Ann Neurol. 2009; 66(2): 132-41.

84. Abarrategui I, Krangel MS. Noncoding transcription controls downstream promoters to regulate T-cell receptor α recombination. EMBO J. 2007; 26(20): 4380-90.

85. Pang KC, Dinger ME, Mercer TR, Malquori L, Grimmond SM, Chen W, et al. Genome-wide identification of long noncoding RNAs in CD8+ T cells. J Immunol. 2009; 182(12): 7738-48.

86. Fingerprinting G. Risk alleles for multiple sclerosis identified by a genomewide study. N Engl J Med. 2007; 357: 851-62.

87. Vigneau S, Rohrlisch PS, Brahic M, Bureau JF. Tmevpg1, a candidate gene for the control of Theiler's virus persistence, could be implicated in the regulation

of gamma interferon. *J Virol.* 2003; 77(10): 5632-8.

88. Tsunoda I, Fujinami RS. Neuropathogenesis of Theiler's murine encephalomyelitis virus infection, an animal model for multiple sclerosis. *J Neuroimmune.* 2010; 5(3): 355-69.

89. Calin GA, Liu CG, Ferracin M, Hyslop T, Spizzo R, Sevignani C, et al. Ultraconserved regions encoding ncRNAs are altered in human leukemias and carcinomas. *Cancer Cell.* 2007; 12(3): 215-29.

90. Fu X, Ravindranath L, Tran N, Petrovics G, Srivastava S. Regulation of apoptosis by a prostate-specific and prostate cancer-associated noncoding gene, PCGEM1. *DNA Cell Biol.* 2006; 25(3): 135-41.

91. Guffanti A, Iacono M, Pelucchi P, Kim N, Soldà G, Croft LJ, et al. A transcriptional sketch of a primary human breast cancer by 454 deep sequencing. *BMC Genomics.* 2009; 10(1): 163. doi: 10.1186/1471-2164-10-163.

92. Kinzler KW, Bigner SH, Bigner DD, Trent JM, Law ML, O'Brien SJ, et al. Identification of an amplified, highly expressed gene in a human glioma. *Science.* 1987; 236(4797): 70-3.

93. Yoon JW, Kita Y, Frank D, Majewski RR, Konicek BA, Nobrega MA, et al. Gene expression profiling leads to identification of GLI1 binding elements in target genes and a role for multiple downstream pathways in GLI1. *J Biol Chem.* 2002; 277(7): 5548-55.

94. Barsyte-Lovejoy D, Lau SK, Boutros PC, Khosravi F, Jurisica I, Andrulis IL, et al. The c-Myc oncogene directly induces the H19 noncoding RNA by allele-specific binding to potentiate tumorigenesis. *Cancer Res.* 2006; 66(10): 5330-7.

95. Berteaux N, Lottin S, Monté D, Pinte S, Quatannens B, Coll J, et al. H19 mRNA-like noncoding RNA promotes breast cancer cell proliferation through positive control by E2F1. *J Biol Chem.* 2005; 280(33): 29625-36.

96. Korneev SA, Korneeva EI, Lagarkova MA, Kiselev SL, Critchley G, O'Shea M. Novel noncoding antisense RNA transcribed from human anti-NOS2A locus is differentially regulated during neuronal differentiation of embryonic stem cells. *RNA.* 2008; 14(10): 2030-7.

97. Broholm H, Rubin I, Kruse A, Braendstrup O, Schmidt K, Skriver E, et al. Nitric oxide synthase expression and enzymatic activity in human brain

tumors. *Clin Neuropathol.* 2002; 22(6): 273-81.

98. Grinchuk OV, Jenjaroenpun P, Orlov YL, Zhou J, Kuznetsov VA. Integrative analysis of the human cis-antisense gene pairs, miRNAs and their transcription regulation patterns. *Nucleic Acids Res.* 2010; 38(2): 534-47.

99. Guttman M, Amit I, Garber M, French C, Lin MF, Feldser D, et al. Chromatin signature reveals over a thousand highly conserved large non-coding RNAs in mammals. *Nature.* 2009; 458(7235): 223-7.

100. Tedeschi A, Di Giovanni S. The non-apoptotic role of p53 in neuronal biology: enlightening the dark side of the moon. *EMBO Rep.* 2009; 10(6): 576-83.

101. Mattick JS, Mehler MF. RNA editing, DNA recoding and the evolution of human cognition. *Trends Neurosci.* 2008; 31(5): 227-33.

102. Zhong J, Chuang SC, Bianchi R, Zhao W, Lee H, Fenton AA, et al. BC1 regulation of metabotropic glutamate receptor-mediated neuronal excitability. *J Neurosci.* 2009; 29(32): 9977-86.

103. Bond CS, Fox AH. Paraspeckles: nuclear bodies built on long noncoding RNA. *J Cell Biol.* 2009; 186(5): 637-44.

104. Bucher SF, Seelos KC, Oertel WH, Reiser M, Trenkwalder C. Cerebral generators involved in the pathogenesis of the restless legs syndrome. *Ann Neurol.* 1997; 41(5): 639-45.

105. Winkelmann J, Schormair B, Lichtner P, Ripke S, Xiong L, Jalilzadeh S, et al. Genome-wide association study of restless legs syndrome identifies common variants in three genomic regions. *Nat Genet.* 2007; 39(8): 1000-6.

106. Xiong L, Catoire H, Dion P, Gaspar C, Lafrenière RG, Girard SL, et al. MEIS1 intronic risk haplotype associated with restless legs syndrome affects its mRNA and protein expression levels. *HMG.* 2009; 18(6): 1065-74.

107. Ponjavic J, Oliver PL, Lunter G, Ponting CP. Genomic and transcriptional co-localization of protein-coding and long non-coding RNA pairs in the developing brain. *PLoS Genet.* 2009; 5(8): e1000617. doi: 10.1371/journal.pgen.

108. Chubb J, Bradshaw N, Soares D, Porteous D, Millar J. The DISC locus in psychiatric illness. *Mol Psychiatry.* 2008; 13(1): 36-64.

109. Millar JK, Wilson-Annan JC, Anderson S, Christie S, Taylor MS, Semple CA, et al. Disruption of two novel genes by a translocation co-segregating with schizophrenia. HMG. 2000; 9(9): 1415-23.

110. Brandon NJ, Millar JK, Korth C, Sive H, Singh KK, Sawa A. Understanding the role of DISC1 in psychiatric disease and during normal development. J

Neurosci. 2009; 29(41): 12768-75.

111. Sai Y, Zou Z, Peng K, Dong Z. The Parkinson's disease-related genes act in mitochondrial homeostasis. Neurosci Biobehav. 2012; 36(9): 2034-43.

112. Mattick JS. A new paradigm for developmental biology. J Exp Biol. 2007; 210(9): 1526-47.